

UNA PRESENCIA PROBABLEMENT SUBESTIMADA

ELS AGENTS BIOLÒGICS EN EL LLOC DE TREBALL

Els agents biològics, els riscos químics i altres substàncies perilloses en el treball afecten gairebé una quarta part dels cent cinquanta milions de treballadors de la Unió Europea (UE). Pel que fa als riscos biològics, l'Observatori Europeu de Riscos (OER) considera que sovint són subestimats, encara que poden ser molt elevats per als treballadors de la UE de pràcticament qualsevol sector d'activitat laboral. Atesa la rellevància de la qüestió, subratllen la importància dels mitjans de control col·lectius tant dins com fora del lloc de treball, a l'hora que consideren necessària la cooperació dels experts de diferents disciplines.

A Espanya, la darrera enquesta de condicions de treball (Institut Nacional de Seguretat i Higiene en el Treball, 2007), va indicar que el 9 % dels treballadors considera que la naturalesa del seu treball pot comportar la presència d'agents biològics. Responent al tipus de pregunta formulada, el 2,7 % va indicar que aquesta manipulació es produeix de forma deliberada o intencionada (activitats de recerca), mentre que el 6,3 % de la mostra manifesta fer-ho de manera involuntària, habitual o esporàdica.

recollides, enfront del 27,5 % dels treballadors que considera que manipula o respira productes nocius o tòxics en el lloc de treball (el 13,4 % dels quals afirma no conèixer els possibles efectes perjudicials per a la salut), el 24,4 % que troba inconfortable la temperatura del seu lloc de treball, el 37 % que manifesta estar exposat al soroll, i el 14 %, a vibracions. Únicament el 8 % percep les radiacions com a factor de risc en els llocs de treball del país, xifra que se situa per darrere dels agents biològics.

La percepció d'exposició als riscos biològics en el treball és, de fet, una de les més baixes de les

D'acord amb els resultats d'aquesta enquesta, sembla que la percepció d'exposició es produeix sobretot quan el treballador disposa

Escrit per

Maria Zaplana Ortín

Especialista en medicina del treball. Servei de Prevenció de Riscos Laborals de l'Ajuntament de Barcelona

Mane biològic

Altres riscos

Altres riscos

Es de prendre de precaució obligatori

d'informació sobre la naturalesa dels agents biològics i els seus efectes sobre la salut pel fet de pertànyer a algun col·lectiu laboral en el qual el tracte amb aquests agents forma part integrant o habitual de l'activitat laboral i, consegüentment, de la formació acadèmica o de la capacitació professional necessària per accedir-hi. Així, són els treballadors de les activitats sanitàries i veterinàries i també dels serveis socials els que reconeixen amb més freqüència l'exposició a qualsevol de les dues modalitats (51 %), mentre que, per ocupació, destaca en freqüència el personal sanitari (64,8 %).

A Catalunya, els resultats de la primera enquesta de condicions de treball (Institut Nacional de Seguretat i Higiene en el Treball, 2008), publicada recentment, indica que el 91 % dels treballadors enquestats considera que mai no està exposat a agents biològics perillosos en el lloc de treball. Únicament el 3,8 % de la mostra diu que està exposat moltes vegades o sempre a aquests tipus d'agents. Els resultats de l'enquesta catalana indiquen també diferències significatives en la percepció d'exposició en funció de la branca d'activitat econòmica de l'empresa. En aquest cas, són els treballadors dels serveis socials i de la indústria química els que indiquen amb més freqüència (13,2 % i 7 %, respectivament) que hi estan exposats moltes vegades o sempre.

Cal preguntar-se, però, si en la resta de casos la percepció d'exposició als agents biològics a la feina és més baixa entre els treballadors perquè realment l'exposició a aquests agents és efectivament menor. És a dir, per exemple, hi ha certament menys llocs de treball a Espanya amb presència d'agents biològics que de vibracions? Atent als resultats europeus, probablement no.

La consciència del risc

Segons Jukka Takala, director de l'Agència Europea per a la Seguretat i la Salut en el Treball, de la qual forma part integrant l'OER, no es dona prou importància als riscos biològics, malgrat que poden afectar molts treballadors de la UE de la gran majoria de sectors d'activitat productiva (Agència Europea per a la Seguretat i la Salut en el Treball, *Nuevos riesgos...*). Entre les previsions, els experts inclouen nous microorganismes patògens com els causants de la pneumònia per coronavirus (la sigla en anglès és SARS) i de la grip aviària, i la reaparició de malalties propenses a brots epidèmics com són el còlera i la febre groga. Assenyalen també que probablement els treballadors més exposats siguin aquells que estan en contacte amb animals infectats o amb aerosols, pols o superfícies contaminades per les secrecions, i aquells en contacte amb persones infectades, entre els quals hi ha els professionals sanitaris, el personal de les tripulacions d'avions i els relacionats amb el comerç internacional.

Quan es tracta d'endotoxines, els grups de més risc es troben en entorns laborals amb presència de pols orgànica i corresponen als treballadors de la ramaderia, els científics que treballen amb rosegadors i els treballadors de plantes de tractament de residus i depuració d'aigües residuals. Assenyalen també la dificultat afegida que representa avaluar els riscos derivats de l'exposició combinada amb agents biològics i productes químics (Agència Europea per a la Seguretat i la Salut en el Treball, *Previsiones...*).

Les dificultats d'un risc emergent

Cal tenir present que les enquestes es basen en percepcions i constitueixen, per tant, una eina de valoració subjectiva. N'hi ha prou que l'agent sobre el qual es pregunta no pugui ser identificat fi-

sicament per les seves dimensions, que no tingui olor, com el cas d'alguns agents químics, o que els efectes sobre l'organisme no provoquin molèsties o símptomes immediats, com el cas dels cancerígens, perquè el treballador en desconeixi l'exposició, si no l'han informat prèviament.

A Espanya, el Reial decret 664/1997, de 12 de maig, constitueix una guia tècnica per identificar i avaluar els riscos biològics al lloc de treball. Aquest Reial decret representa, de fet, una transposició al dret espanyol de diverses directives europees amb continguts i objectius similars. Malgrat la legislació existent, sembla que en molts llocs de treball de la UE els riscos biològics no s'analitzen ni es prevenen adequadament. Els experts assenyalen la dificultat d'avaluar-los, perquè, entre altres coses, es tracta d'un tipus de risc emergent.

Sembla, per tant, que ni les percepcions individuals ni el compliment de les normes legals d'àmbit col·lectiu poden resultar suficients per garantir la protecció davant d'uns riscos que es produeixen en escenaris relativament nous i amb agents relativament desconeguts. Tant en el present com en el futur, la identificació i l'avaluació dels riscos biològics en els llocs de treball no pot estar determinada, per tant, per consideracions apriorístiques sobre la naturalesa perillosa o no de l'activitat laboral a la qual pertany l'empresa o l'ocupació del treballador. No es poden detectar els nous riscos a partir de mitjans que permetin identificar i avaluar únicament situacions conegudes prèviament. Cal començar a preveure mitjans que permetin identificar les fonts d'exposició als agents biològics siguin on siguin, més enllà d'on, previsiblement i d'acord

amb el que es coneix fins ara, es troben. Els instruments de mesuraments dels quals caldria disposar, a més de sensibles, haurien de garantir, en tot cas, que no limitin d'entrada els resultats de la mesura. En aquest sentit, els experts europeus assenyalen la necessitat d'un enfocament i una participació pluridisciplinària que permeti elaborar estàndards similars als que hi ha en cas dels riscos químics per algunes substàncies (marcadors biològics d'exposició o BEI).

En tot cas, com en els altres riscos laborals considerats igualment emergents —com són els de naturalesa psicosocial per als quals existeixen observatoris permanents al nostre país, alguns dirigits pels agents socials—, caldria un observatori permanent dels riscos biològics al lloc de treball amb la participació d'experts de diferents disciplines (entre d'altres, la protecció mediambiental, la seguretat alimentària i la salut pública). Aquests observatoris afavoririen que les intervencions tècniques preventives que es fessin a les empreses, a més de satisfer els estàndards legals, en garantissin també l'eficàcia per identificar i prevenir malalties infeccioses de transmissió col·lectiva.

En general, la protecció requereix abans de tot consciència del risc. Aquesta és, alhora, imprescindible per autoprotegir-se i per oferir protecció a aquells sobre els qui es tenen responsabilitats. En aquest cas, i a diferència d'altres tipus de risc laboral, les conseqüències de l'exposició als agents biològics en l'entorn laboral poden traspasar el llindar de la porta de qualsevol empresa i convertir-se en un problema de salut pública. Aquest fet també diferencia els riscos laborals per agents biològics d'altres tipus de risc laboral que els treballadors perceben com a més freqüents gràcies, segurament i entre d'altres, al ressò mediàtic, que en alguns casos ha contribuït, sens dubte, a establir-ne la importància. |

Referències bibliogràfiques

- Nuevos riesgos biológicos en el lugar de trabajo* (2007). Agència Europea per a la Seguretat i Salut en el Treball. Observatori de Riscos.
- Previsiones de los expertos sobre riesgos biológicos emergentes relacionados con la salud y la seguridad en el trabajo* (2007). Agència Europea per a la Seguretat i Salut en el Treball.
- Primera encuesta de condiciones de trabajo de Catalunya* (2008). Generalitat de Catalunya. Departament de Treball. Direcció General de Relacions Laborals.
- VI Encuesta nacional de condiciones de Trabajo* (2007). Ministeri de Treball. Institut Nacional de Seguretat i Higiene en el Treball.
- Reial decret 664/1997, de 12 de maig, sobre la protecció dels treballadors contra els riscos relacionats amb l'exposició a agents biològics durant el treball* (1997). A: *Boletín Oficial del Estado*, 124 (24 maig).

Es treballa en permanent desenvolupament

Perill de radiació

